

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ, ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

INVESTMENT ACTIVITY OF FORESTRY ENTREPRENEURSHIP SUBJECTS: MAJOR PROBLEMS, PRECONDITIONS AND PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

Василь ГОЛЯН,
доктор економічних наук, професор,
Державна установа
«Інститут економіки
природокористування та сталого
розвитку Національної академії
наук України», Київ

Vasyl' GOLYAN,
Doctor of Economics, Professor,
Public Institution «Institute
of Environmental Economics
and Sustainable Development
of the National Academy
of Sciences of Ukraine», Kyiv

Тетяна МЕЛЬНИК,
Національний університет
водного господарства
і природокористування, Рівне

Tetyana MELNYK,
National University
of Water Management
and Nature Resources Use, Rivne

Максим ШЕСТАК,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, Київ

Maksym SHESTAK,
National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Розширене відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісового господарства потребує нарощення інвестиційного забезпечення суб'єктів лісогосподарського підприємництва, оскільки на сьогодні надзвичайно повільно проходять процеси заміни фізично спрацьованого та морально застарілого лісозаготівельного та деревообробного устаткування. Обмеженість інвестиційних ресурсів унаслідок відсутності значних прибуткових надходжень, неможливість залучати банківські кредити та випускати боргові зобов'язання не дають змоги розвивати власну науково-дослідну базу, стимулювати інженерні кадри, займатися раціоналізаторською та винахідницькою діяльністю. Також у лісогосподарському комплексі відсутні потужні інтегровані підприємницькі структури, які завдяки високій концентрації інвестиційних ресурсів були б здатні фінансувати продукування та масове виробництво вітчизняного високотехнологічного лісозаготівельного й деревообробного обладнання. Вищезазначені проблеми нарощення інвестиційного забезпечення вимагають розробки нових підходів щодо застосування сучасних форм та методів інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва.

У працях вітчизняних вчених розглядаються окремі аспекти фінансового забезпечення комплексної модернізації, оновлення, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів у лісогосподарському та деревообробному виробництві, аналізуються традиційні джерела розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісогосподарських підприємств, виявляються актуальні проблеми використання в інвестиційній діяльності залучених і позикових коштів. Однак при цьому поза увагою залишаються інституціональні аспекти інвестиційного забезпечення лісогосподарської та деревообробної діяльності, зокрема не досліджується специфіка інвестиційного процесу на державних лісогосподарських підприємствах та на суб'єктах приватного лісогосподарського підприємництва [1; 4-8]. Поза увагою залишаються також нетрадиційні методи нарощення інвестиційного потенціалу лісогосподарських підприємств, зокрема випуск даними

суб'єктами господарювання боргових цінних паперів, використання окремих лісогосподарських та лісових активів як застави для залучення кредитних ресурсів комерційних банків, входження лісогосподарських підприємств в інтегровані підприємницькі структури.

З огляду на це **метою даної публікації** є оцінка основних тенденцій інвестування потреб лісового господарства та деревообробки, виявлення джерел інвестиційного забезпечення виробничо-господарської діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва різних форм власності, розмежування проблем інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств та суб'єктів лісогосподарського підприємства недержавних форм власності, визначення передумов і пріоритетних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу в лісогосподарському комплексі.

Розвиток лісового господарства значною мірою пов'язаний з нарощенням інвестиційного потенціалу відтворення та охорони різноманітних складових лісового фонду. На жаль, економічна криза у 90-х роках та у 2008 році негативним чином відобразилася на динаміці фінансування потреб лісового господарства, що не давало можливості повною мірою використовувати резерви розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу та комплексного використання відходів лісосічного виробництва. Мав місце надзвичайно звужений спектр джерел і форм інвестування, оскільки держава не створила належних умов для формування інституціонального середовища залучення інвестицій урядів іноземних держав, вітчизняних фінансово-кредитних та підприємницьких структур. Зокрема, у 2001 році обсяг капітальних інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги становив 65 млн грн, у 2004 році – 103 млн грн, у 2008 році – 208 млн грн (**рис. 1**). Висхідний тренд у динаміці капітальних інвестицій за період із 2000 по 2008 рік пов'язаний із закріпленням проявів макроекономічної стабілізації. У 2009 році (перший рік після глобальної фінансової кризи) обсяг інвестицій знизився на 121 млн грн. У 2010 році порівняно з 2009 знову простежувалося зростання обсягів капітальних інвестицій

у лісове господарство (зростання становило 94 млн грн). У 2011 році в лісове господарство було спрямовано інвестицій на суму 302 млн грн, що є найвищим показником за період із 2001 по 2012 рік.

Незважаючи на те, що у 2012 році порівняно з 2001 капітальні інвестиції у лісове господарство та пов'язані з ним послуги зросли більш ніж у 4 рази, у порівняних цінах зростання фактично не спостерігалось, зокрема, якщо у 2001 році обсяг капітальних інвестицій у порівняних цінах становив 64 млн грн, у 2008 – 75 млн грн, то у 2012 він досяг лише 63 млн грн. Отже, за період із 2001 по 2012 рік у динаміці капітальних інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги кардинальних зрушень у бік позитивних змін не відбулося, що свідчить про необхідність розширення спектра форм, методів і джерел інвестиційного забезпечення реалізації лісогосподарських та лісоохоронних проектів.

За період із 2001 по 2012 рік у динаміці капітальних інвестицій у сектор оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів, спостерігалися дещо інші тенденції, ніж у динаміці капітальних інвестицій у лісове господарство. Починаючи з 2001 року і закінчуючи 2007, обсяг капітальних інвестицій у деревообробку невинно зростає. Зокрема, у 2007 році було профінансовано заходи з реконструкції, оновлення й технічного переоснащення активної частини основного капіталу на суму 965 млн грн, що більш ніж у 8 разів перевищує показник 2001 року (рис. 2).

На відміну від фінансування потреб лісового господарства, у сфері деревообробки в перший рік після глобальної фінансової кризи зменшення капітальних інвестицій не відбулося. Так, у 2009 році обсяг капітальних інвестицій становив 1416 млн грн, що більш ніж у 6 разів вище показника 2008 року. Також у 2011 році, як і в ситуації з лісовим господарством, спостерігався факт найбільшого освоєння капітальних інвестицій (їх обсяг у 2011 році становив 2299 млн грн).

У динаміці капітальних інвестицій у сектор з оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів, у порівняних цінах деяке зростання спостерігалось лише за період із 2001 по 2007 рік та у 2011 році порівняно з 2010. На жаль, у 2012 році обсяг капітальних інвестицій у порівняних цінах різко зменшився порівняно з 2007 та 2011 роками.

Основними джерелами інвестиційного забезпечення виробничо-господарської діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва виступають: бюджетне фінансування процесів відтворення, відновлення та охорони лісових ресурсів; власні ко-

Встановлено, що економічна криза, яка мала місце у 90-х роках та у 2008 році, негативно вплинула на динаміку фінансування потреб лісового господарства, що не дає можливості повною мірою використовувати резерви розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу та комплексного використання відходів лісосічного виробництва. Встановлено, що за період із 2001 по 2012 рік у динаміці капітальних інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги кардинальних зрушень у бік позитивних змін не відбулося, що свідчить про необхідність розширення спектра форм, методів і джерел інвестиційного забезпечення реалізації лісогосподарських та лісоохоронних проектів.

Основними проблемами інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств є такі: нерозвиненість інфраструктури ринку необробленої деревини, відсутність державних та недержавних позабюджетних фондів інноваційного розвитку, надмірна одержавленість майна, відсутність інституціонального підґрунтя використання технологій секторизації для залучення додаткових інвестиційних ресурсів.

Серед найважливіших проблем інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва недержавної форми власності слід виділити: відсутність партнерських відносин приватних лісогосподарських підприємств із державними лісогосподарськими підприємствами, поодинокі випадки входження приватних суб'єктів лісогосподарського підприємництва в інтегровані структури вертикального та горизонтального типу, низький рівень концентрації інвестиційних ресурсів на більшості лісогосподарських підприємств та підприємств із первинної переробки деревини.

Пріоритетні напрями інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств у сучасних умовах включають насамперед: придбання сучасного високотехнологічного обладнання лісозаготівлі та первинної і поглибленої переробки деревини; формування матеріально-технічної бази та інформаційного забезпечення маркетингових каналів просування готової продукції на цільові ринки та сервісного обслуговування; формування науково-дослідної та виробничої бази плантаційного лісівництва; розбудова техніко-технологічної бази заготівлі недержавної сировини та другорядних лісових матеріалів; нарощення інфраструктурного й природно-ресурсного потенціалу рекреаційного лісокористування та мисливського господарства.

It is determined that the economic crisis which took place in the 90th and in 2008 has negatively affected the dynamics of forest sector financing which prevents to fully use reserves of extended forest resource potential regeneration and complex use of wood raw materials. It is ascertained that during the 2001-2012 period no positive changes in the dynamics of capital investments in forestry towards positive changes occurred that indicates the necessity to extend the range of forms, methods and sources of investment support to carry out forestry and forest protection projects.

The major problems of investment activity of state forestry enterprises are as follows: undeveloped infrastructure of untreated timber market, absence of state and private off-budget funds of innovative development, excessive nationalization of property, absence of institutional background of using securitization technologies to attract additional investment resources.

The major problems of investment activity of private forestry entrepreneur subjects are as follows: absence of partnership relations between private forestry enterprises and state ones, low level of investment resources concentration at the majority of forestry and primary wood processing enterprises.

The priority directions of investment activity of forestry enterprises under modern conditions are: purchasing of modern hi-tech equipment for timber cutting and primary and secondary wood processing; formation of material and technical basis and information support of marketing channels of ready product promotion to target markets and maintenance service; formation of science and technology and production basis of plantation forestry; development of science and technical basis of stocking of non-wood raw materials and secondary forest products; increasing of infrastructural and nature-resource potential of recreational forest using and hunting sector.

шти підприємств, отримані внаслідок госпрозрахункової діяльності на основі використання лісосировинної бази, яка передана їм у постійне користування; власні кошти підприємств – суб'єктів лісогосподарського підприємництва, які не мають власної лісосировинної бази, а придбавають деревину в постійних лісокористувачів; фінансові ресурси, акумульовані внаслідок формування інтегрованих підприємницьких утворень на базі лісогосподарських підприємств; банківські кредити та кредитні ресурси небанківських установ; укладання лізингових угод та інших форм державно-приватного партнерства; іноземні інвестиції, залучені приватними суб'єктами лісогосподарського підприємництва; інші джерела інвестиційного забезпечення [9].

Якщо аналізувати наявні та потенційні джерела інвестиційного забезпечення діяльності лісогосподарських підприємств, то має місце така ситуація:

□ прибуток є незначним для багатьох лісогосподарських підприємств, а на деяких він взагалі в окремі періоди відсутній, що не дозволяє повною мірою забезпечувати фінансування розширеного відтворення основного капіталу за рахунок власних джерел;

□ амортизаційний фонд поповнюється повільно, оскільки значна питома вага активної та пасивної частини основних засобів уже вичерпала термін експлуатації, в результаті чого немає можливості на цю частину основного капіталу нараховувати амортизацію;

□ банківські кредити для лісогосподарських підприємств є малодоступними у зв'язку з домінуванням державної форми власності й неможливістю використати як заставу ділову деревину, заготовлену в порядку рубок головного користування;

□ для суб'єктів лісогосподарського комплексу державні дотації практично не надаються за винятком окремих випадків, що не дає можливості здійснювати комплекс необхідних для розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу лісогосподарських та лісоохоронних робіт, які, як правило, відзначаються високим рівнем питомих витрат;

□ іпотечні кредити є взагалі недоступними у зв'язку зі збереженням земель лісового фонду в державній власності, що не дає можливості укладати договори з фінансово-кредитними структурами щодо отримання іпотечних банківських кредитів;

□ державне сприяння здійсненню лізингових схем щодо придбання лісозаготівельного та деревообробного обладнання відбувається за непрозорими

Рис. 1. Капітальні інвестиції у лісове господарство у фактичних та порівняних цінах (розраховано за даними Державної служби статистики України)

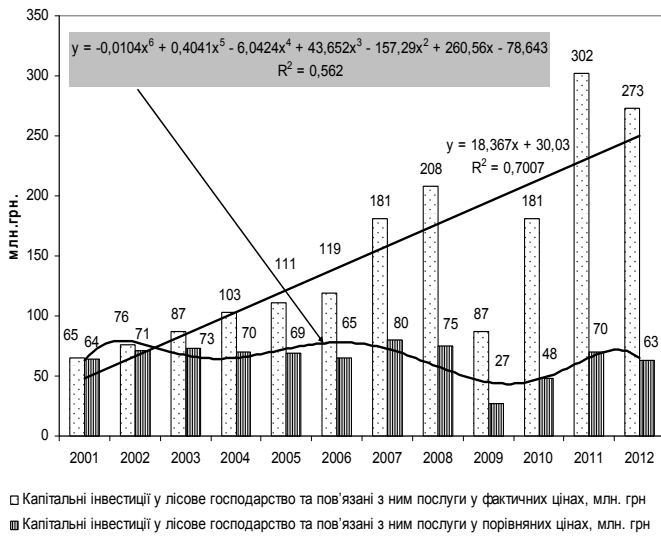
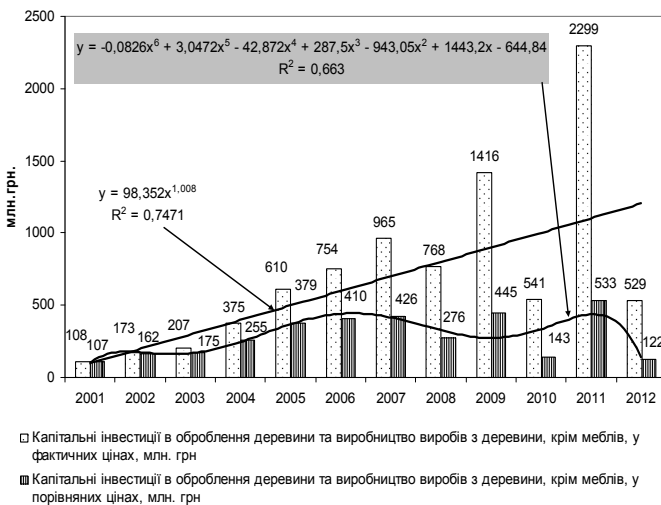

Рис. 2. Капітальні інвестиції в оброблення деревини у фактичних та порівняних цінах (розраховано за даними Державної служби статистики України)

схемами, що позбавляє окремі підприємства можливості впровадити у виробництво обладнання, яке дозволить якісно покращити використання більшості складових лісосировинного потенціалу у відтворювальному процесі й підвищити рівень комплексності переробки деревини;

□ вагомим потенційним інвестором лісгосподарських та лісоохоронних проектів могли виступати громадяни, але існує інституціональне середовище не дозволяє повною мірою залучати фінансові ресурси домогосподарств через їх участь у діяльності громадських та неприбуткових комерційних організацій для модернізації, реконструкції, оновлення й технічного переоснащення лісгосподарського та деревообробного виробництва.

Ряд інвестиційних проектів у секторі лісгосподарських підприємств не реалізується з огляду на хронічний для більшості суб'єктів господарювання інвестиційний дефіцит, що пов'язаний з обмеженістю бюджетного фінансування потреб лісового господарства щодо відновлення, відтворення та охорони лісових ресурсів, що зумовлено затяжною економічною кризою та майже перманентним бюджетним дефіцитом. Бюджетне фінансування на відтворення лісосировинного потенціалу має надаватися не лише спеціалізованим лісгосподарським підприємствам, а й суб'єктам аграрного підприємництва та інших видів діяльності, які здійснюють організоване лісовідновлення та проводять

агролісомеліоративні заходи. Це надасть додаткові стимули для розширення площ лісових земель і раціоналізації використання лісоресурсного потенціалу. Нарощення бюджетного фінансування процесів відтворення, відновлення та охорони лісових ресурсів пов'язується з удосконаленням системи податкового регулювання спеціального лісокористування в напрямі поглиблення диференціації лісових такс та диверсифікації інших податкових регуляторів, що сприятимуть нарощенню інвестиційного потенціалу держави в напрямі модернізації техніко-технологічної бази та інфраструктури лісового господарства, оброблення деревини й виробництва виробів із неї.

Потенційно вагомим джерелом інвестування проектів реконструкції та технічного переоснащення основного капіталу лісгосподарських підприємств, а також впровадження сучасних технологій плантаційного лісорозведення й комплексного використання відходів лісгосподарського виробництва можуть стати фінансові ресурси, акумульовані внаслідок формування інтегрованих підприємницьких утворень на базі лісгосподарських підприємств. Залучення фінансових ресурсів на такій основі дасть можливість спрямувати банківські кредити, інвестиційні ресурси підприємств деревообробного бізнесу та суб'єктів інших сфер діяльності на розширене відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісгосподарських підприємств. На сьогодні сформувалися сприятливі передумови для розвитку інтегрованих підприємницьких утворень, оскільки є значна кількість спеціалізованих лісгосподарських підприємств, які виведені з-під безпосереднього управління Міністерства аграрної політики і продовольства та потребують значних інвестиційних впливів на оновлення виробничого устаткування, транспортних засобів та створення логістично-складських комплексів.

Консолідація інвестиційних ресурсів державних лісгосподарських підприємств, спеціалізованих міжгосподарських лісгосподарських підприємств та суб'єктів приватного лісгосподарського підприємництва шляхом створення інтегрованої підприємницької структури дасть змогу збільшити ресурсу базу, оптимізувати територіальну структуру виробництва, вийти на нові ринки лісопродукції, а також залучити інвестиційні ресурси суміжних галузей, які безпосередньо пов'язані з розвитком сільських територій та відтворенням лісгосподарських фаз усього лісовиробничого ланцюга. Досвід попередніх років показує, що державні лісгосподарські підприємства в більшості випадків не зорієнтовані виключно на отримання бюджетного фінансування на відновлення, відтворення та охорону лісових ресурсів і спрямовують у цю сферу значну частину прибутків, отриманих від госпрозрахункової діяльності.

З огляду на це інвестиційні можливості державних лісгосподарських підприємств залежать від ефективності виробничо-господарської діяльності, а саме від раціональності використання лісосічного фонду, результативності збору, переробки та збуту недеревної сировини, максимально можливої поглибленої переробки найбільш ліквідних порід. Стимулом для використання частини прибутку, отриманого на основі госпрозрахункової діяльності, є прагнення менеджменту лісгосподарських підприємств вже сьогодні закласти передумови для нарощення сировинної бази лісозаготівлі й деревообробки у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Вагомим джерелом інвестиційного забезпечення лісгосподарської та лісоохоронної діяльності можуть стати власні кошти суб'єктів лісгосподарського підприємництва, які не мають власної лісосировинної бази, а купують деревину постійних лісокористувачів. Інституціонально передумовою залучення інвестиційних ресурсів названих суб'єктів лісгосподарського підприємництва у сферу лісового господарства можуть виступати спільні проекти (будівництво підприємств щодо поглибленої переробки деревини та комплексного використання всіх складових лісоресурсного потенціалу), а також створення спільних підприємств для налагодження кооперації з метою виробництва конкурентоспроможної на вітчизняному та зарубіжному ринках продукції. Суб'єкти лісгосподарського підприємництва, які не мають власної лісосировинної бази, зацікавлені в її нарощенні постійними лісокористувачами, і це може стати одним з основних

стимулів спрямування ними значних інвестиційних ресурсів у розширене відтворення лісоресурсного потенціалу.

Світова практика показує, що нарощення інвестиційного потенціалу суб'єктів лісогосподарського підприємництва пов'язується з доступністю банківських кредитів та кредитних ресурсів небанківських установ. Підвищення рівня доступності банківських кредитів у вітчизняній практиці господарювання залежить від можливості держави та регіональних утворень відшкодувати частину процентних ставок за кредитні ресурси, отримані лісогосподарськими підприємствами, які спрямовуються в інноваційно-технологічну модернізацію лісогосподарського та деревообробного виробництва. Кредитні спілки, які створюються у багатолісних районах, можуть також виступати інвесторами лісогосподарських та лісоохоронних проєктів, реалізація яких дасть можливість розширити ресурсну базу для розвитку рекреаційного господарства, нарощення потенціалу заготівлі недревної сировини та створення виробництв поглибленої переробки деревини, що в кінцевому випадку сприятиме соціально-економічному піднесенню території.

Більшість лісогосподарських підприємств як державних, так і приватних стикаються з проблемою залучення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів на модернізацію, реконструкцію та оновлення техніко-технологічної бази лісозаготівлі й деревообробки через низький рівень ефективності виробничо-господарської діяльності. Це не дає можливості забезпечувати прийнятний рівень прибутковості та формувати амортизаційний фонд, що є одним з основних джерел внутрішніх інвестицій. Придбання сучасного лісозаготівельного та деревообробного обладнання за таких умов є можливим на основі укладання лізингових угод та впровадження інших інститутів державно-приватного партнерства, що дозволить придбати окремі складові основного капіталу шляхом поступового відшкодування вартості придбаного обладнання та об'єктів пасивної частини основних фондів. Лізингова угода дає можливість через перерахунок лише частини вартості лісозаготівельного та деревообробного обладнання

вести безперебійну роботу та підняти технічний і технологічний рівень виробництва.

Обмежені інвестиційні можливості державних і недержавних лісогосподарських підприємств пов'язані також із відсутністю практики залучення іноземних інвестицій. Така ситуація зумовлена надмірною одержавленістю лісосировинного потенціалу та лісозаготівельної бази, що не дає можливості вносити іноземні інвестиції в статутні фонди лісогосподарських підприємств. З огляду на це визріла необхідність у внесенні змін до законодавчих актів, які регулюють сферу лісового господарства, щодо укладання угод вітчизняними суб'єктами лісогосподарського підприємництва з іноземними інвесторами, зокрема угод про розподіл продукції в результаті реалізації спільних лісогосподарських та лісоохоронних проєктів.

Досвід попередніх років показує, що мають місце значні відмінності в інвестиційній діяльності лісогосподарських підприємств різних форм власності. На **рис. 3 і 4** наведено основні проблеми інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств та суб'єктів лісогосподарського підприємництва недержавних форм власності.

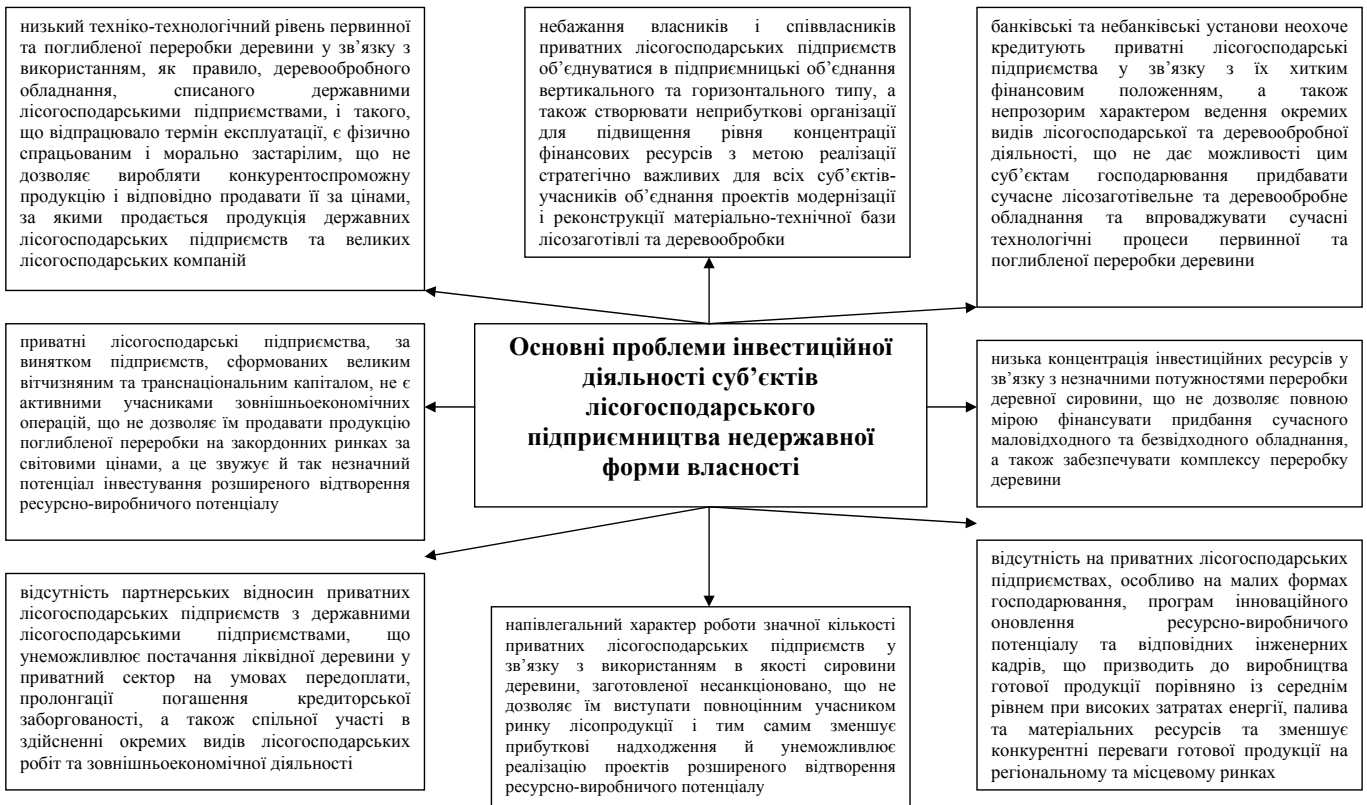
Перераховані проблеми інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва як державної, так і недержавної форми власності можуть бути вирішені шляхом удосконалення інституціонального середовища інвестування проєктів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення лісогосподарського й деревообробного обладнання. З цією метою має бути розширено повноваження державних лісогосподарських підприємств щодо утворення інтегрованих підприємницьких структур з фінансово-кредитними установами та суб'єктами приватного лісогосподарського підприємництва, що дозволить у межах вертикально інтегрованих структур переорієнтувати фінансові потоки у відповідні фази лісопродуктового ланцюга.

Важливим завданням також виступає розробка механізму конкурсного відбору суб'єктів лісогосподарського підприємництва щодо права укладання ними угод із державними лізинговими компаніями відносно

Рис. 3. Основні проблеми інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств

Рис. 4. Основні проблеми інвестиційної діяльності суб'єктів лісгосподарського підприємництва недержавної форми власності

купівлі на умовах фінансового та оперативного лізингу сучасного лісозаготівельного та деревообробного обладнання. Однією з важливих умов подолання інвестиційного дефіциту в секторі лісгосподарських підприємств є розширення переліку видів лісгосподарської та лісоохоронної діяльності, в яких можуть створюватися нестатутні об'єднання, зокрема кластери. Суттєве нарощення інвестиційного потенціалу суб'єктів лісгосподарського підприємництва пов'язується зі створенням необхідних передумов, що дадуть можливість сформувати інституціональне підґрунтя для диверсифікації форм інвестування лісгосподарських та лісоохоронних проектів (рис. 5).

Інвестиційні ресурси лісгосподарських підприємств (як власні, так і позикові й залучені) мають бути спрямовані в ті матеріальні та нематеріальні активи, які дадуть можливість більш раціонально використовувати лісосировинну базу, зменшувати утворення відходів лісосічного виробництва і впроваджувати безвідходні технології, комплексно використовувати недержавну сировину та несировинні якості лісу, прискорювати впровадження сучасних технологій лісового насінництва та плантаційного лісорозведення, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності лісгосподарських підприємств. При цьому інвестиційна діяльність за нинішнього рівня розвитку інвестиційної інфраструктури має бути зорієнтована на пріоритетне фінансування капітальних інвестицій (капітальне будівництво, придбання основних засобів, придбання інших необоротних матеріальних активів, придбання нематеріальних активів). Також левова частка інвестицій має спрямовуватись на модернізацію, добудову, дообладнання, реконструкцію основних засобів лісового господарства та оброблення деревини, а також на капітальний ремонт.

Зниження питомих витрат лісосировини, палива та енергії, а також трудовитрат залежить від придбання сучасного високотехнологічного обладнання лісозаготівлі та первинної й поглибленої переробки деревини на основі перегляду пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності (рис. 6), а саме лісопилних рам, стрічкопилних, брусувальних, торцювальних та круглопилних верстатів. Необхідність залучення значних інвестиційних ресурсів пояснюється тим, що окремі види

обладнання мають бути імпортовані, зокрема фуговальні, рейсмусні, фрезерні, шліфувальні та заточні верстати.

В умовах обмежених інвестиційних ресурсів лісгосподарські підприємства різних форм власності можуть активно працювати на ринку імпортного лісозаготівельного та деревообробного обладнання, яке має нижчу вартість і продається іноземними суб'єктами лісгосподарського підприємництва у зв'язку з високим рівнем інноваційно-технологічного оновлення лісгосподарського та деревообробного виробництва в цих країнах.

Одним з основних пріоритетів інвестиційного забезпечення державних та недержавних лісгосподарських підприємств має бути розбудова матеріально-технічної бази та інформаційного забезпечення маркетингових каналів просування готової продукції на цільові сегменти місцевого, національного та закордонного ринків. З метою прискорення процесів формування маркетингових каналів просування й продажу різних видів лісопродукції лісгосподарські підприємства в межах ареалу свого впливу можуть укладати відповідні угоди щодо спільного фінансування заходів з розбудови інформаційно-аналітичного забезпечення маркетингових досліджень, що дасть можливість забезпечувати обмін інформацією між собою як щодо потенційних ніш, які можуть бути заповнені у середньостроковій та довгостроковій перспективі, так і щодо пошуку закордонних контрагентів в напрямі кооперації окремих видів лісгосподарської та лісоохоронної діяльності.

Підвищення рівня конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств як однієї з основних передумов нарощення інвестиційного потенціалу залежить від формування науково-дослідної та виробничої бази сучасних форм інтенсивного лісівництва та лісорозведення. Для цього під патронатом Державного агентства лісових ресурсів України має бути створено інноваційно-інвестиційний центр, діяльність якого має спрямовуватись на розробку єдиних технологій впровадження сучасних форм плантаційного лісівництва, трансфер передових зарубіжних технологій і науково-технічної продукції, надання консалтингових, освітніх та інших послуг [2].

Значною конкурентною перевагою українських суб'єктів лісгосподарського підприємства, в тому числі й державних лісгосподарських

Рис. 5. Передумови нарощення інвестиційного потенціалу лісгосподарських підприємств

підприємств, стало б формування сучасної інфраструктури заготівлі, транспортування та складування деревини. З огляду на це лісгосподарські підприємства частину інвестиційних ресурсів як за рахунок власних джерел, так і залучених мають спрямовувати на будівництво нових і ремонт існуючих лісових доріг, щоб прискорити терміни транспортування деревини на нижні склади лісгосподарських виробництв, зменшити залишки деревини на лісосіках, упередити втрати деревної продукції під час її вивезення [3]. На переважній більшості державних лісгосподарських підприємств необхідно придбати сучасні засоби транспортування деревини, в першу чергу лісовози, щоб підвищити рівень транспортабельності продукції та знизити затрати палива внаслідок постійних поломок існуючих, як правило, застарілих транспортних засобів.

Лісгосподарські підприємства державної та недержавної форм власності мають спільними зусиллями фінансувати проекти формування логістичних центрів в ареалі свого впливу, як правило, на найбільш урбанізованих територіях, де розміщена значна кількість по-

тенційних споживачів лісопродукції та полегшений доступ для суб'єктів підприємницької діяльності з інших регіонів. Такі логістичні центри даватимуть можливість не допускати псування різних видів лісопродукції, зберігати продукцію широкої номенклатури та мобільно завозити нещодавно виготовлену продукцію.

Однією з важливих умов ефективного функціонування державних лісгосподарських підприємств є нарощення обсягів заготівлі не-деревної сировини та другорядних лісових матеріалів, продукція з яких користується підвищеним попитом як на вітчизняному, так і закордонному ринках. З огляду на це пріоритетом інвестиційної діяльності лісгосподарських підприємств має стати розбудова матеріально-технічної бази та інфраструктури збору недеревної сировини, її перевезення на приймальні пункти, а також модернізація діючих консервних цехів для її переробки й пакування. Комплексне використання недеревної сировини та другорядних лісових матеріалів дасть можливість лісгосподарським підприємствам диверсифікувати виробничо-господарську діяльність, а отже, знизити ризики щодо втрат прибуткових надходжень унаслідок несприятливої кон'юнктури на ринках лісопродукції та погіршення породної структури лісосічного фонду.

Підвищення рівня інвестиційної привабливості діяльності лісгосподарських підприємств пов'язується зі зростанням ефективності рекреаційного лісокористування та ведення мисливського господарства. З цією метою інвестиційні ресурси необхідно спрямовувати на будівництво об'єктів туристично-оздоровчого господарства, а також інфраструктурних об'єктів для організації рибальства та мисливства. Передумови для цього є, оскільки державні лісгосподарські

підприємства володіють значними площами земель лісового фонду, породна структура якого також сприяє відпочинку та покращенню самопочуття громадян. Більше того, державні лісгосподарські підприємства в питаннях розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування матимуть можливість кооперуватися зі спеціалізованими рекреаційними підприємствами, що забезпечить вищу концентрацію інвестицій та прискорить процес завершення будівництва рекреаційних об'єктів.

На більшості державних лісгосподарських підприємств та приватних лісорам утворюється значний обсяг відходів лісосічного виробництва, який унаслідок відсутності необхідної техніко-технологічної бази його переробки використовується в інших сферах діяльності, в першу чергу в аграрній сфері, що не дозволяє забезпечувати високий рівень ефективності повторного залучення відходів у відтворувальний процес і необхідний рівень капіталізації виробничо-господарської діяльності суб'єктів лісгосподарського підприємництва в цілому. Для вирішення даної проблеми підприємство або ж група підприємств

Рис. 6. Пріоритетні напрями інвестиційної діяльності лісгосподарських підприємств

мають частину інвестиційних ресурсів спрямовувати на придбання установки для виробництва паливних гранул з відходів лісосічного виробництва. В умовах наявності стратегічного інвестора стане можливим відкриття додаткового цеху з переробки відходів, а також виробництва фанери та деревостружкових плит.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на потенційно високу інвестиційну привабливість лісгосподарського підприємництва, у лісовому господарстві за період з 2001 по 2012 рік не спостерігалось реального зростання капітальних інвестицій у зв'язку з обмеженістю бюджетного фінансування та звуженим спектром джерел інвестування лісгосподарських та лісоохоронних проектів приватним бізнесом і спеціалізованими суб'єктами інвестиційної діяльності.

Мають місце значні відмінності в інвестиційному забезпеченні державних лісгосподарських підприємств та суб'єктів лісгосподарського підприємництва недержавної форми власності, що й визначають найбільш актуальні проблеми інвестиційної діяльності як для першої, так і для другої групи підприємницьких структур. Для першої групи такими проблемами є невідповідні умови придбання лісозаготівельного та деревообробного обладнання на основі лізингу, значні обмеження з боку держави щодо госпрозрахункової діяльності, неможливість залучити додаткові інвестиційні ресурси шляхом сек'юритизації активів, для другої – напівлегальний характер роботи значної кількості підприємницьких структур, незначна концентрація власних інвестиційних ресурсів за винятком підприємств, сформованих великим вітчизняним та транснаціональним капіталом, а також те, що банківські та небанківські установи неохоче кредитують приватні лісгосподарські підприємства.

Активізація інвестиційної діяльності суб'єктів лісгосподарського підприємництва буде можливою в разі вагомшої участі Державного агентства лісових ресурсів України в залученні іноземних інвестицій, розбудові інвестиційної інфраструктури лісового сектора, розширенні спектра форм, джерел та методів інвестування лісгосподарських та лісоохоронних проектів.

Перспективи нарощення капітальних інвестицій у сектор деревообробки пов'язуються для державних лісгосподарських підприємств з впровадженням сучасних форм сек'юритизації лісгосподарських і лісових активів, застосуванням сучасних форм тимчасового користування землями лісового фонду та кредитуванням лісгосподарських і лісоохоронних проектів. Для приватного сектора перспективи нарощення капітальних інвестицій у модернізацію та реконструкцію деревообробного обладнання пов'язуються з удосконаленням інституціонального середовища фінансово-економічного забезпечення модернізації деревообробного обладнання та застосуванням сучасних форм інвестиційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб О. А. Проблеми модернізації лісгосподарського виробництва України / О.А. Голуб // Проблеми модернізації лісоресурсної сфери в контексті просторового розвитку: матеріали науково-практичної конференції 20 квітня 2007 року, м. Київ / Під ред. Б. М. Данилишина / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – С. 200-204.
2. Голян В. А. Механізми стимулювання розвитку лісоресурсної сфери: монографія / В.А. Голян, О.М. Шубалий, Н.М. Василик. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2012. – 376 с.
3. Голян В. А. Удосконалення еколого-економічного регулювання лісгосподарського підприємництва: вітчизняні реалії та доцільність імплементації зарубіжного досвіду / В.А. Голян, С.М. Демидюк, А.І. Гордійчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №12. – С. 26-28.
4. Ільницька-Гикавчук Г. Я. Ефективність інвестування відтворення лісових ресурсів / Г.Я. Ільницька-Гикавчук // Проблеми модернізації лісоресурсної сфери в контексті просторового розвитку: матеріали науково-практичної конференції 20 квітня 2007 року, м. Київ / Під ред. Б. М. Данилишина / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – С. 211-215.
5. Колісник Б. І. Інвестиційне забезпечення розвитку лісгосподарського комплексу: сучасний стан та пошук додаткових джерел / Б.І. Колісник // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №7. – С. 3-7.
6. Лицур І. М. Територіальна організація лісового комплексу України в умовах трансформації продуктивних сил: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / І.М. Лицур. – Київ, 2010. – 40 с.
7. Мішенін Є. Концептуальні засади розвитку механізмів державно-приватного партнерства в лісоресурсній сфері / Є. Мішенін, Г. Мішеніна // Економіст. – 2010. – №12. – С. 23-26.
8. Фурдичко О. І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. – К.: Основа, 2009. – 424 с.
9. Хвесик М. А. Формування інституціонального середовища підприємницької діяльності у сфері природокористування: інвестиційно-інноваційний аспект: монографія / [М.А. Хвесик, В.А. Голян, Ю.М. Хвесик, С.М. Демидюк]. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. – 488 с.